

Jak posílit ochranu lidských práv v České republice? Ombudsman čerpal ze zkušeností z Norska

27.2.2024 - | Kancelář veřejného ochránce práv

Práci na projektu Norských fondů se v Kanceláři ombudsmana od ledna 2020 do konce roku 2023 věnovalo průměrně jedenáct zaměstnanců, z nich osm na plný úvazek.

Specializovali se na oblasti, jako je ochrana ohrožených dětí a jejich rodin, prosazování rovného zacházení a ochrana před diskriminací nebo prevence špatného zacházení s lidmi omezenými na svobodě. Součástí projektu bylo například i testování srozumitelnosti úředních textů nebo příprava odborných materiálů, jako jsou připomínky k návrhům právních předpisů, vyrozumění vládě nebo vyjádření pro mezinárodní organizace.

Mezi praktické výstupy pro nejširší veřejnost patří například příručky pro rodiče a zaměstnavatele týkající se rovného zacházení na trhu práce nebo doporučení, jak se mají zaměstnavatelé vyhnout diskriminaci na pracovišti. Lidé také mohou absolvovat e-learning základů antidiskriminačního práva. Dětem, rodičům nebo třeba vyučujícím je určena Úmluva o právech dítěte ve znění srozumitelném dětem a série videí o působnosti ombudsmana.

V rámci podpory práv dětí se v Kanceláři ombudsmana konala dětská konference a následně se žáci středních a základních škol v participačních skupinách věnovali přemýšlení o změnách ve svých školách, přípravě projektů na zlepšení svého okolí, a diskuzím o právu na soukromí nebo o poměrování mezi jednotlivými právy.

Na workshopech sdílel veřejný ochránce práv s odborníky zjištění například z výzkumů zabývajících se dobrou praxí při zajišťování bydlení pro zranitelné skupiny obyvatel, přístupností budov i služeb pro lidi s postižením nebo situací pracovníků z jiných států Evropské unie. Mezi osmi doporučeními týkajícími se ochrany ohrožených dětí a jejich rodin jsou například ta, jak by vězeňská služba a orgány sociálně právní ochrany dětí mohly zlepšit setkávání a ostatní kontakty dětí s vězněnými rodiči. Další doporučení se týkají například vyhledávání pěstounů na přechodnou dobu nebo zvýšení jejich odměn.

Veřejný ochránce práv také sledoval, jak zařízení, kde jsou lidé omezení na osobní svobodě, plní jeho dosavadní doporučení. Pracovníci Kanceláře ombudsmana si to ověřili v celkem dvaceti zařízeních různého typu – od věznic, přes policejní cely, psychiatrické nemocnice a zařízení pro cizince až po dětské domovy.

„Postupné rozšiřování působnosti ombudsmana o lidskoprávní agendy s sebou už v minulosti přineslo posun od pomoci konkrétním stěžovatelům s jejich individuálními těžkostmi, například při jednání s úřady, také ke sledování obecných témat a snaze o systémové řešení nedostatků. Díky projektu jsme si tento přístup mohli intenzivně zkoušet,“ přiblížil ombudsman Stanislav Křeček.

„Myslím, že jsme se mohli dobře připravit i na další změny, které by s sebou nesla přeměna veřejného ochránce práv v takzvanou národní lidskoprávní instituci (NHRI). Jednou z nich je samotný výběr témat, kterým se budeme věnovat. Vloni na podzim jsme k možnému zřízení NHRI v České republice s norským partnerem uspořádali mezinárodní kulatý stůl. I tam opakovaně zaznělo, že

stanovení priorit je pro instituce s širokým mandátem k ochraně lidských práv nezbytné,“ připomněl zástupce ombudsmana Vít Alexander Schorm. Neméně důležité je podle něj také dlouhodobé sledování vybraných oblastí.

Tuto metodu práce i stanovení priorit si už veřejný ochránce práv prakticky vyzkoušel, když po uplynulé čtyři roky monitoroval naplňování práva na rovné zacházení. Výsledkem jsou čtyři monitorovací zprávy (spisové značky: 62/2020/DIS, 89/2021/DIS, 16/2023/DIS a 55/2023/DIS) shrnující vývoj ve vybraných oblastech. Těmi jsou vzdělávání Romů, rovné odměňování mužů a žen a také některé procesní otázky

Ombudsman v těchto zprávách například upozornil, že zastaralá diagnostika nemusí u romských žáků správně odlišit vrozené rozumové schopnosti a vliv prostředí. V poslední zprávě proto Ministerstvu školství mimo jiné doporučil, aby školská poradenská zařízení vedlo k častějšímu využívání moderních diagnostických nástrojů.

Norské fondy podporují projekty v České republice již dvacet let. Všechny programy a předem definované projekty jsou výsledkem bilaterálních jednání mezi českou a norskou vládou. Jsem velmi rád, že projekt Posílení aktivit veřejného ochránce práv byl v tomto období podpořen a přispěl ke zlepšení situace některých ohrožených a marginalizovaných skupin obyvatel, jako jsou lidé s postižením či vězněné osoby,“ uvedl v souvislosti s uzavřením projektu velvyslanec Norského království v Praze Victor Conrad Rønneberg.

Ocenil také, že by i v České republice nyní mohla díky novele zákona o veřejném ochránci práv vzniknout národní lidskoprávní instituce (NHRI): *„Většina zemí Evropské unie již NHRI má a je to pevná součást právního státu – nezávislý pozorovatel a poradce pro orgány státní správy. Pevně věřím, že tímto dojde k dalšímu systematickému zlepšení na poli lidských práv, a to i v souvislosti s aktuálními výzvami jako je migrace z Ukrajiny, pokračující diskriminace Romů nebo nedostatečně řešený problém domácího a sexuálního násilí,*“ doplnil norský velvyslanec.

Stručná statistika hlavních výstupů projektu 2020-2023

Vydali jsme:

20 zpráv z následných návštěv zařízení, kde mohou být lidé omezení na osobní svobodě

8 doporučení týkajících se ochrany ohrožených dětí a jejich rodin

4 monitorovací zprávy o naplňování práva na rovné zacházení v oblastech vzdělávání Romů, rovného odměňování žen a mužů a některých procesních otázkách

4 doporučení v oblasti práva na rovné zacházení

Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením ve snadném čtení

Úmluvu o právech dítěte ve znění srozumitelném dětem

Leták pro děti ve výchovných ústavech nebo dětských domovech

Odborný článek *Vznik národní lidskoprávní instituce v České republice – v čem se lze inspirovat v Norsku?*

Připravili jsme:

37 odborných materiálů, jako jsou legislativní doporučení, připomínky a vyjádření veřejného ochránce práv

7 videí pro děti #AničkaVloguje o působnosti ombudsmana

6 modulů e-learningového kurzu Základy antidiskriminačního práva

5 výzkumů z oblasti práva na rovné zacházení a navazujících workshopů pro odborníky i veřejnost

4 interní školení pro zaměstnance Kanceláře ombudsmana týkající se lidskoprávní a ústavněprávní perspektivy v práci Kanceláře veřejného ochránce práv

Kulatý stůl *Srozumitelnost ve veřejné správě* pro úředníky, soudce i další odborníky

První ombudsmanskou konferenci pro děti

Setkání tří dětských participačních skupin

Proškolili jsme:

326 odborných zaměstnanců zařízení, ve kterých se nachází nebo mohou nacházet lidé omezení na osobní svobodě

506 pracovníků v sociální oblasti

Přehled projektových aktivit i s odkazy na jednotlivé výstupy je dostupný v příloze tiskové zprávy, případně na webové stránce <https://www.ochrance.cz/projekty/posileni-aktivit/>

[1] Projekt *Posílení aktivit veřejného ochránce práv v ochraně lidských práv (směrem k ustanovení Národní lidskoprávní instituce v ČR)*, číslo projektu: LP- PDP3-001. Tento projekt je financován z prostředků fondů EHP a Norska 2014–2021 a státního rozpočtu ČR.

https://www.ochrance.cz/aktualne/jak_posilit_ochranu_lidskych_prav_v_ceske_republice_ombudsman_cerpal_ze_zkusenosti_z_norska